

Комаринська Юлія Борисівна,

заступник директора навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ з навчально-методичної та
наукової роботи, кандидат юридичних наук,
доцент

ДОПИТ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВИБУХІВ, УЧИНЕНИХ З НЕОБЕРЕЖНОСТІ

Враховуючи існуючі класифікації та традиційні криміналістичні ознаки класифікації злочинів, окремою категорією злочинів, вчинених із застосуванням вибухових речовин чи пристроїв є злочини, вчиненні з необережності (необережне зберігання, експлуатація та поводження з вибуховими пристроями, речовинами) або службова недбалість.

Механізм необережних злочинів, що призводять до вибухів, суттєво відрізняється від навмисних правопорушень, під час яких вибух є способом вчинення. В основі даної групи злочинів знаходяться різного роду порушення спеціальних правил, що регулюють порядок організації праці, ведення тих чи інших робіт, проведення технологічних чи інших виробничих операцій тощо [1, с. 47].

Саме тому підготовка до допиту осіб, з недбалості яких стався вибух, або потерпілих, які є співробітниками підприємства, свідків, які в силу службових обов'язків перебували на місці вчинення вибуху або мали відношення до підготовчих робіт, має свої особливості та вимагає від слідчого ретельного, кваліфікованого підходу до цієї слідчої (розшукової) дії.

Під час досудового розслідування допиту належить визначальне місце: з усього бюджету часу, що витрачається слідчим на проведення слідчих (розшукових), інших процесуальних дій, на допит витрачається понад 80 %. Допит розглядають як процес передачі слідчому особою, що допитується, інформації про подію, яка розслідується, або про пов'язані з нею обставини й осіб. На практиці – це одна з найбільш складних слідчих (розшукових) дій. Складність допиту визначається не тільки тим, що слідчому нерідко протистойть особа, яка не бажає давати показання, але і тим, що у показаннях добросовісної особи, яка допитується, можуть міститися помилки, перекручування і вигадки, які необхідно виявити і врахувати на шляху встановлення об'єктивних обставин кримінального провадження. Допит вимагає від слідчого високої професійної майстерності [2, с. 443].

Особливості допиту потерпілих і свідків при розслідуванні злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, обумовлені низкою наступних обставин: а) суттєвим впливом характеру події, що відбулася, на стан потерпілих і свідків, їх стурбованістю за наслідки надання показань; б) потребою залучення до участі в допиті відповідних спеціалістів, особливо за відсутності у слідчого необхідних знань і досвіду розслідування таких злочинів; в) доцільністю використання для забезпечення точності відтворення сприйнятих обставин події ілюстративних матеріалів і об'єктів (фототаблиць, планів, речових доказів, плакатів і макетів вибухових пристроїв тощо), а також фіксації показань за допомогою різного роду графічних зображень (малюнків, креслень, схем) [3].

Наукову основу криміналістичного дослідження вибухових речовин, вибухових пристроїв та їх слідів становлять відповідні положення фундаментальних (фізики, хімії, математики, механіки тощо) і прикладних наук (піротехніки, військової справи, конструювання і технології виготовлення вибухових речовин, боєприпасів та вибухових пристроїв). У криміналістичному дослідженні вибухонебезпечних об'єктів застосовуються також загальні положення криміналістики, зокрема щодо механізму утворення слідів вибуху, ідентифікації об'єкта за слідами, установлення цілого за частками тощо, а також знання із судової медицини, насамперед у галузі дослідження впливу вибуху на тіло людини та її одяг тощо. Криміналістична практика, як зазначає І.Ф. Пантелєєв, спонукає природні та технічні науки шукати нові своєрідні шляхи дослідження криміналістичних об'єктів. У процесі цього пошуку і виникають нові криміналістичні методи та засоби, зароджуються нові галузі криміналістичної техніки [4].

Під час підготовки до допиту спеціаліст може допомогти слідчому збудувати уявну модель події, охарактеризувати особливості виробництва, особливості режиму роботи на об'єкті, особливості матеріалів та механізмів, що використовуються під час виробничого процесу тощо.

У потерпілих у справах даної категорії з'ясовують, яким чином вони опинилися на місці вибуху, які події передували вибуху, хто знаходився на цьому місці або зустрівся на шляху, чи не здалася їм підозрілою чия-небудь поведінка; як розвивалися події після вибуху і т. ін. [5, с. 64]

Зрозуміло, що допит осіб, які підозрюються у вчиненні злочину з необережності, в наслідок його протидії розслідуванню буде більш складним. Саме тому вже на етапі підготовки слідчий повинен продумати тактику допиту, визначити можливі тактичні прийоми та комбінації. Доцільно «діагностувати» вибухотехнічну обізнаність

допитуваного. Повна його непоінформованість із загальновідомих питань даної тематики може бути наслідком «перегравання» допитуваного. Її можна використати як при оцінюванні його позиції, так і в наступній бесіді, демонструючи такий його невдалий «спосіб захисту» [5, с. 69].

Допит, як будь-яка слідча (розшукова) дія, виконує пізнавальну й засвідчувальну функції. Процесуальна форма реалізації цих функцій не дозволяє, вважати сам допит методом збирання доказів або методом практичної слідчої діяльності, як вважає В.Г. Лукашевич [6, с. 23]. Здійснення діяльності у формі допиту передбачає застосування різних методів, у тому числі психологічних і суто пізнавальних.

Список використаних джерел

1. Трегубов В.В. Использование специальных знаний при расследовании неосторожных преступлений, связанных со взрывами на объектах промышленности, транспорта, сельского и коммунального хозяйства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Москва, 2007. 204 с.

2. Криміналістика: підручник / В.В. Пяковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексеев та ін. Київ: Центр навч. л-ри, 2015. 544 с.

3. Поліщук В.В. Особливості допиту потерпілих і свідків при розслідуванні злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв. URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=393.

4. Кобець М.В. Науково-технічні (техніко-криміналістичні) засоби, які застосовуються під час попередження та розслідування кримінальних вибухів. URL: <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/234-naukovo-tehnichni-tehniko-kriminalistichni-zasobi-jaki-zastosovujutsja-pid-chas-poperedzhennja-ta-rozsliduvannja-kriminalnih-vibuhiv.html>.

5. Бахін В.П., Михайлов М.А. Розслідування кримінальних вибухів: наук.-практич. посіб. Київ: НАВС, 2001. 132 с.

6. Лукашевич В. Г. Тактика общения следователя с участниками отдельных следственных действий. Киев, 1989. 76 с.